

θη, ὅτι ἐν ἐκείνῃ τῇ τρικυμίᾳ καὶ τῷ σκοτεινῷ διέκρινα τί ἦτο συμφερότερον καὶ κάμω.

Ποίαν ἄλλην ισχυροτέραν ἐπιβεβαίωσιν χρειαζόμεθα, ἂν ᾖναι χρεῖα ἐπιβεβαιώσεως, εἰς τοιαύτην ἀλήθειαν, παρὰ τοιούτους ἄνδρας, οἵτινες καὶ ἄνευ τῆς θείας ἀποκαλύψεως, ὑπὸ μόνου τοῦ φυσικοῦ φωτὸς τοῦ λογικοῦ ὁδηγούμενοι, ἐγνώρισαν καὶ ὡμολόγησαν, ὅτι πρώτη πηγὴ καὶ βάσις τῆς ἀρετῆς εἶναι ὁ Θεός;

Ὁμολογοῦντες δὲ τὸν Θεὸν πρώτην ἀρχὴν τῆς ἠθικότητος, δὲν ἐννοοῦμεν τὸν ἄνθρωπον παντάπασι παθητικόν, καὶ ὡς ὄργανον οἰκοθεν ἀκίνητον εἰς τὴν διάγνωσιν καὶ πράξιν τοῦ καλοῦ· τὸ ἐναντίον μάλιστα, ἂν παρατηρήσωμεν τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου, ὅτι εἶναι ὄν λογικόν, φύσει ἠθικόν, καὶ εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν πράξεων αὐτοῦ ἐλεύθερον, θέλομεν ὁμολογήσει, ὅτι εἶναι μετὰ Θεὸν αὐτὸς εἰς ἑαυτὸν ἀρχὴ ἠθικότητος (1).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Ὅτι δευτέρα ἀρχὴ τῆς ἠθικότητος εἶναι τὸ Λογικόν, καὶ τὸ ἔμφυτον εἰς τὸν ἄνθρωπον αἶσθημα τοῦ καλοῦ καὶ κακοῦ.

Ὁ ἄνθρωπος φύσει αἰσθάνεται ἐσωτερικὴν τινα χαρὰν εἰς τὸ καλόν, καὶ ἐπαινεῖ τοὺς πράττοντας αὐτό· λυπεῖται δὲ ἐξ ἐναντίας εἰς τὸ κακόν, καὶ μέμφεται τοὺς πράττοντας αὐτό· οὐδεὶς δύναται ν' ἀρνηθῇ τὸ φυσικὸν τοῦτο αἶσθημα, ἂν καὶ τὰ πάθη πολλάκις ἀμαυρόνωσιν αὐτό. Ὁ ἄνθρωπος ἔχει πρὸς τούτοις λογικὰς δυνάμεις, νοῦν καὶ κρίσιν καὶ συνείδησιν, δι' ὧν κρίνει τὰς ἑαυτοῦ πράξεις καὶ τὰς τῶν ἄλλων, καὶ ἐπιδοκιμαῖει ἢ καταδικάζει τὰ αἰσθήματα καὶ τὰς αἰτίας, ἐξ ὧν κινούμενος ἔκαμε τοιαύτας πράξεις. Πρέπει λοιπὸν νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι φύσει ἠθικὸν κτίσμα, ὅτι ὑπάρχει ἐν αὐτῷ ἀρχὴ ἠθικότητος. Αὕτη ὅμως ἡ ἀρχὴ δὲν εἶναι ἀπαθής, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας ὑπόκειται εἰς διαφόρους αἰτίας ἀπάτης καὶ διαφθορᾶς, ὥς ἐν συντομίᾳ ἀναφέρομεν ἐνταῦθα.

Πηγαὶ τῆς ἠθικῆς ἀπάτης καὶ ἀληθείας.

Ἡ καλὴ ἢ κακὴ κρίσις καὶ διαγωγὴ τοῦ ἀνθρώπου, κρέμαται γενικῶς ἐκ τῶν ἀληθῶν ἢ ψευδῶν ἰδεῶν, ἐκ τῆς πείρας, ἐκ τῆς ἀνατροφῆς, ἐκ τῆς διδασκαλίας, καὶ ἐκ τῶν παραδειγμάτων.

α. Ἐκ τῶν ἀληθῶν ἢ ψευδῶν ἰδεῶν. Ἀλήθεια γενικῶς εἶναι ἡ συμ-

(1) Αὐτὸς ἐξ ἀρχῆς ἐποίησεν ἄνθρωπον, καὶ ἀφῆκεν αὐτὸν ἐν χειρὶ διαβουλίῳ αὐτοῦ. (Σοφ. Σειράχ. Κεφ. ιε. 14.)